

HOOFSTUK 5: BELEID VAN DIE SUID-AFRIKAANSE REGERING, EN STANDPUNTE VAN POLITIEKE PARTYE, BELANGEGROEPE EN SEKERE BUURSTATE BETREFFENDE ONWETTIGE VREEMDELINGE.

Dié hoofstuk het ten doel om die amptelike Suid-Afrikaanse beleid en die sienings van sekere politieke partye en sekere van Suid-Afrika se buurstate ten opsigte van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in die RSA, kortliks te beskryf en te bespreek. Die standpunte van enkele ander belangegroepe word ook uiteengesit.

In die eerste gedeelte van die hoofstuk, word die beleid en houding van die Suid-Afrikaanse Regering rakende die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, en verskeie amptelike inisiatiewe deur die Suid-Afrikaanse Regering om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek, kortliks bespreek.

In die daaropvolgende afdeling word die standpunte en houdings van sommige politieke partye in Suid-Afrika sowel as ander standpunte, wat die houdings van beide vakbonde en informele handelaars insluit, teenoor onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, bespreek. Daarna word die *Groenskrif op Internasionale Migrasie*, wat gedurende 1996 deur 'n spesiale taakgroep (aangestel deur die Suid-Afrikaanse Minister van Binnelandse Sake, Dr Buthelezi) opgestel is, ontleed.

In die voorlaaste afdeling word kortliks na van Suid-Afrika se buurstate se sienings rakende onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika gekyk, waarna die *Konsep Protokol vir die vrye beweging van mense in suidelike Afrika* en die moontlike invloed daarvan op Suid-Afrika se onwettige vreemdelingprobleem, kortliks bespreek word.

1. Beleid van die Suid-Afrikaanse Regering teenoor onwettige vreemdelinge

Alle regerings definieer die beskerming van hulle eie territoriale integriteit as *raison d'être*, en geen staat handhaaf 'n uitsluitlike "oop deur" of "toe deur" beleid teenoor alle

potensiële migrante nie. Streng gesproke, is alle migrasiebeleid diskriminerend van aard deurdat sommige individue die reg tot toegang tot en verblyf en beweging in 'n bepaalde staat, geweier word. Sodoende word die regte van burgers (om toegang tot die staat te hê, en in die staat te woon en te werk) beskerm.^(1.) In die volgende onderafdeling, word Suid-Afrika se amptelike beleid teenoor onwettige vreemdelinge, kortliks bespreek.

1.1. Beleid teenoor onwettige vreemdelinge

Soos reeds in vorige hoofstukke bespreek, neem die getalle onwettige vreemdelinge wat jaarliks oor Suid-Afrikaanse grense beweeg en individue wat onwettig in Suid-Afrika aanbly, na beraming jaarliks toe. Volgens Dr Buthelezi word die teenwoordigheid van groot getalle onwettige vreemdelinge en dié individue se negatiewe invloed op Suid-Afrika se sosio-ekonomiese ontwikkeling, in 'n baie ernstige lig beskou.^(2.) Hy het dit in 1996 gestel dat: "On the illegal aliens issue, I just want to say it is a known fact that the presence of illegal aliens in this country has become a very serious issue. For this reason parliament approved the *Aliens Control Amendment Act* in 1995 which provide for stricter immigration policy, the integration of visa fees and other measures which will shortly come into operation in an attempt to control illegal immigration"^(3.) en "The matter of illegal aliens remains high on the agenda of my Department. With an illegal alien population estimated at between 2,5 million and 5 million, it is obvious that the socio-economic resources of the country, which are under severe strain as it is, are further being burdened by the presence of illegal aliens." Hy stel dit verder dat die Departement as geheel vasberade is om onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika te arresteer en te verwyder.^(4.)

Die voormalige Suid-Afrikaanse Minister van Verdediging, Modise, het op die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge en dié individue se toenemende betrokkenheid by misdadvoorvalle gereageer deur dit te stel dat: "We are facing an internal crime threat which is threatening to destabilise the country. Crime is a definite deterrent to investment, and not only that, but people are being held up, tortured and shot. If we are not coping with the influx of illegal immigrants, and our people are being threatened, there will come a time when we will switch on the fence to lethal mode."^(5.)

Die voormalige Minister van Buitelandse Sake, Nzo, het ten opsigte van onwettige vreemdelinge gereageer deur te sê dat Suid-Afrika slegs 'n morele verpligting teenoor vlugteling het; geen morele verpligting teenoor burgers van buurstate het nie; en dat die Suid-Afrikaanse Regering om dié rede nie verplig is om sulke individue te akkommodeer nie. "Destabilisation has been a contributing factor to migration, but there are other more substantive reasons, such as economic decline."^(6.)

Alhoewel dit oor die algemeen duidelik is dat die Suid-Afrikaanse Regering gedurende die afgelope paar jaar 'n streng houding teenoor onwettige vreemdelinge ingeneem het, (veral as gevolg van onwettige vreemdelinge se negatiewe invloed op die HOP, die ekonomie, maatskaplike dienste en misdaad), blyk dit dat verskillende sienings oor onwettige vreemdelinge in die onderskeie staatsdepartemente, bestaan. Dié verskillende sienings rakende onwettige vreemdelinge het duidelik na vore getree na die Kabinetsbesluit gedurende 1996, om amnestie aan individue te gee wat aan bepaalde vereistes voldoen en om sodoende aan onwettige vreemdelinge uit Suid-Afrikaanse buurstate die geleentheid te gee om permanente verblyf in die RSA te bekom.^(7.)

Die Minister van Binnelandse Sake het gedurende Maart 1996 beswaar gemaak teen die vrystellings van onwettige vreemdelinge omdat so 'n besluit, volgens hom, die regering biljoene rande uit die sak kon jaag. "Accommodating 250 000 aliens would cost the economy R1 billion a year by the year 2 000." (die 250 000 onwettige vreemdelinge waarna in die aanhaling verwys word, is die beraamde aantal onwettige vreemdelinge wat vir amnestie sou kwalifiseer). Hy het bygevoeg dat die werklike getal onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika veel meer as 250 000 is, en dat deur amnestie toe te staan, tot soveel as ses miljoen nuwe burgers in Suid-Afrika geakkommodeer sou moes word omdat elke persoon wat wel vrystelling sou ontvang, geregtig sou wees om sy/haar afhanklikes (uit sy/haar tuisstaat) ook na Suid-Afrika te bring.^(8.)

Gedurende 1996 is amnestie aan 124 073 burgers vanaf SAOG-lidstate toegestaan.^(9.) Hierop het Buthelezi soos volg gereageer: "South Africa has shown a gesture of goodwill to its neighbouring countries by granting these exemptions which are also referred to as amnesty. Illegal immigrants who now continue to remain illegally in South Africa will have to be removed as their presence is in contravention of the Aliens Control Act."^(10.)

en "Decisions are taken on the basis of majoritarianism. I must say that I'm very unhappy."^(11.)

Die voorsitter van die Portefeulje vir Binnelandse Sake, Desmond Lockey, het dit egter gestel dat: "I want to commend the minister for his vision in implementing this amnesty. This will bring about an end to the racist policies of the past government in dealing with migrants from our neighbouring states." Volgens Lockey, het migrante arbeid vanaf state in suidelike Afrika vir dekades bygedra tot die groei van die Suid-Afrikaanse ekonomie, en verdien hierdie individue amnestie vir hulle bydrae tot die ekonomie. Hy het ook bygevoeg dat: "Most of the applicants would already have been assimilated into our society. It will also provide us with the moral high ground to deal firmly with those illegal immigrants who are involved in criminal activities in South Africa."^(12.)

Uit bogenoemde kan afgelei word dat verskillende sienings oor die hantering van onwettige vreemdelinge en die beleid om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek, bestaan.

1.2. Amptelike inisiatiewe deur die Suid-Afrikaanse Regering om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek

Weiner stel dit dat: "States that are capable of defending themselves against missile, tank and infantry attacks are often unable to defend themselves against the intrusion of illegal migrants infiltrating across a border in search of employment or safety. Governments want to control the entry of people and regard their inability to do so as a threat to sovereignty."^(13.) In die volgende onderafdeling word maatreëls wat deur die Suid-Afrikaanse Regering geïmplementeer word om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek, kortliks bespreek.

1.2.1. Die Wet op Vreemdelingbeheer, No 96 van 1991 (soos gewysig)

Die toegang van individue wat nie Suid-Afrikaanse burgers is nie, tot Suid-Afrika, is onderhewig aan die *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991* (soos gewysig). Die

Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991, was tot en met bepaalde wysigings gedurende 1995, die wetgewing waarmee beheer oor onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika uitgeoefen is. Die hoofdoel van dié Wet was om beheer oor alle fasette van immigrasie na Suid-Afrika uit te oefen en geen voorsiening vir vlugtelingstatus of vlugtelingstatus, is gemaak nie.^(14.) Die feit dat dié Wet geen voorsiening vir vlugtelingstatus gemaak het nie, was slegs een van vele tekortkominge en die Wet het vervolgens talle negatiewe reaksies ontlok. Peberdy stel dit dat: "The Act consolidated the numerous Acts controlling the entry and lives of immigrants into a single omnibus piece of legislation. As the Act consolidated previous legislation many of the provisions contained in the Act were inherited from existing legislation. Many of these clauses were passed by governments of the apartheid and pre-apartheid eras to serve racial and other imperatives and to extend the absolute powers of the state, unfettered by democratic checks and balances."^(15.)

Die bevoegdheid van die hof ten opsigte van regsverteenvoerding vir onwettige vreemdelinge is deur die 1991 Wet beperk, waarin dit gestel is dat:

"Geen geregshof is bevoeg om 'n handeling, lasgewing of lasbrief van die Minister, 'n immigrasiebeampte of gesagvoerder van 'n skip kragtens hierdie Wet verrig of uitgereik en wat betrekking het op die beperking of aanhouding, of die verwydering uit die Republiek, van 'n persoon met wie as 'n verbode persoon gehandel word, te hersien, tersyde stel, te verander, by wyse van 'n interdik te belet of hom op 'n ander wyse daarmee in te meng nie."^(16.)

Die volgende bepalings rakende die arrestasie en aanhouding van onwettige vreemdelinge is ook in die 1991 Wet ingesluit, naamlik:

"[hulle] kan sonder 'n lasbrief in hegtenis geneem word en in afwagting van sy verwydering, op die wyse en plek deur die Direkteur-generaal bepaal, aangehou word."^(17.) Dit word ook bepaal dat: "Indien iemand kragtens die bepaling van hierdie Wet elders as op 'n skip aangehou word, mag bedoelde aanhouding nie vir 'n langer tydperk wees nie as wat onder die omstandighede redelik en noodsaaklik is."^(18.)

Die *Interim Grondwet* en die *1996 Grondwet*, stipuleer egter dat 'n verdagte vir 'n maksimum van 48 uur aangehou kan word, waarna hy/sy in 'n hof van 'n bepaalde misdaad aangekla moet word. Die *Interim Grondwet* en die *1996 Grondwet* maak ook voorsiening vir regsverteenvoordinging vir individue wat vir 'n misdaad aangekla word.^(19.)

In sommige gevalle is regsverteenvoordinging aan onwettige vreemdelinge egter geweier op grond van die feit dat hulle nie Suid-Afrikaanse burgers was nie. Indien 'n lasbrief vir die verwydering van die onwettige vreemdeling uitgereik is, is die saak nie deur die hof afgehandel nie tensy 'n misdaad (byvoorbeeld die verkryging en gebruik van vervalste dokumentasie) gepleeg is.^(20.)

Kwessies soos hierdie en ander het aandag geniet in die wysiging van die *Wet op Vreemdelingbeheer*, gedurende 1995. Met die voorlegging van die *Wysigingswetsontwerp op Vreemdelingbeheer* in die Parlement, is die volgende onder andere, as redes verskaf waarom bestaande wetgewing gewysig moes word:

- a) meer effektiewe regulering van paspoorte en visums;
- b) vervanging van die bestaande stelsel van permanente verblyfpermitte met 'n nuwe stelsel van immigrasiepermitte en nuwe bepalinge vir die toekenning van sulke permitte;
- c) voorsiening van kategorieë vir tydelike verblyfpermitte en die effektiewe regulering van die toekenning van sulke permitte;
- d) meer effektiewe kontrolering van kansellasies van permitte;
- e) meer effektiewe kontrole oor immigrasiebeamptes se magte rakende onwettige vreemdelinge;
- f) beter beheer en kontrole van die Minister se mag om regulasies te maak; en,
- g) meer effektiewe regulering van die uitreiking van voorlopige permitte.^(21.)

In die memorandum wat oor die doelstellings van die *Wysigingswetsontwerp op Vreemdelingbeheer* handel, is dit gestel dat:

- 1) In view of the large number of illegal aliens in the country, the Cabinet requested the Cabinet Committee for Security and Intelligence in June 1994, to investigate whether the provisions of the *Aliens Control Act*,

1991, in its present form, are adequate to address the problem.

- 2) After a thorough investigation, it became evident that the *Aliens Control Act, 1991*, in its present form and under the present circumstances, does not lend itself to effective control of aliens and that the Act required drastic changes.
- 3) An Interdepartmental Committee was consequently appointed to draft amendments to the Act, and that the object of the Bill is to introduce amendments to the *Aliens Control Act, 1991*, with a view to -
 - i) ensuring more effective control over the admission to, sojourn in and departure from the Republic of aliens;
 - ii) re-regulating the powers of immigration officers with regard to prohibited persons, entering of premises and detention of persons in order to ensure proper enforcement procedures which will stand the test of constitutionality; and
 - iii) repealing unconstitutional measures such as provisions which exclude judicial review of administrative decisions, and provisions which discriminate against South African citizens by naturalisation.^(22.)

Die *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer, no 76 van 1995* is op 6 Oktober 1995 deur President Mandela onderteken en omsluit maatreëls waarmee kontrole oor onwettige vreemdelinge meer effektief toegepas kan word; maatreëls wat onwettige vreemdelinge daarvan weerhou om voordeel te trek uit die tekortkominge in bestaande wetgewing; sowel as strengere visumregulasies. Een doel van die *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer*, was om deurlopendheid van die *status quo* te handhaaf deur voorsiening te maak vir die volgehoue vrystelling van sekere kategorieë van individue wat Suid-Afrika binnekom vir werk.^(23.)

- a) bepaal/toegelaaat onder enige konvensie/ooreenkoms tussen die Suid-Afrikaanse Regering en die regering van 'n buurstaat, en/of

b) in ooreenstemming met 'n "indiensnemingskema" deur die Minister goedgekeur.^(24.)

Sekere bepalings van die *Wysigingswet* word vervolgens in meer besonderhede bespreek.

a. **Permitte**

In 'n poging om meer beheer te kry oor die effektiewe regulering van arbeidsooreenkomste, tydelike indiensnemingsprojekte en onwettige immigrasie, maak die hersiene wetgewing voorsiening vir ses kategorieë tydelike verblyfpermitte naamlik: besoekerspermitte; werkpermitte; besigheidsperritte; studiepermitte; werksoekerspermitte en mediese permitte. Meer klem word ook geplaas op die feit dat beide individue wat werk soek en studente uit ander state, verplig is om aansoek vir beide werk en studiepermitte te doen, voordat hulle Suid-Afrika binnekom. Soos in vorige hoofstukke genoem, kom groot getalle onwettige vreemdelinge Suid-Afrika wettig binne deur middel van byvoorbeeld tydelike werkpermitte of toeriste visums, maar bly dan langer aan as die voorgeskrewe periode, of doen, sodra hulle in die land is, aansoek om permanente verblyfstatus. Sulke individue bly dan as onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika aan.^(25.)

Permitte wat onder die nuwe wetgewing uitgereik word, verskaf meer duidelikheid oor die rede waarom 'n bepaalde persoon 'n tydelike verblyfpermit en/of werkpermit verlang en as gevolg van meer gedetailleerde inligting, kan 'n persoon moeilik die rede vir sy verblyf/besoek aan die RSA verander in 'n poging om onwettig in die land aan te bly.^(26.) Nadat 'n individu aansoek gedoen het om 'n bepaalde permit, moet die permit eers goedgekeur word voordat die persoon toegelaat word om Suid-Afrika binne te kom.^(27.)

Volgens die Minister van Binnelandse Sake is die Departement se doel om in die toekoms meer tydelike permitte aan gekwalifiseerde individue, eerder as aan persone sonder vaardighede of kwalifikasies, te gee. Volgens die Minister is die doel daarvan om onwettige immigrasie te verminder.^(28.)

b. **Immigrasiebeamptes**

Die *Wysigingswet* gee ook meer bevoegdheids aan immigrasiebeamptes in die opsporing en arrestasie van onwettige vreemdelinge.^(29.) Dit verwyder ook bepaalde ongrondwetlike magte wat immigrasiebeamptes voorheen besit het en reguleer die hantering van verskillende kategorieë onwettige vreemdelinge (dié individue wat daarvan verdink word dat hulle onwettige vreemdelinge is; dié individue wat deur immigrasiebeamptes opgespoor en gearresteer word; en dié onwettige vreemdelinge wat aangehou word tot en met hulle uitsetting of deportasie).^(30.)

c. **Werkgewers**

In die *Wysigingswet*, word strenger beheer oor werkgewers wat onwettige vreemdelinge in diens neem, uitgeoefen. Volgens die *Wysigingswet*, mag niemand sonder toestemming van die Minister:

- a) 'n vreemdeling in diens neem of in diens hou nie;
- b) onderrig of opleiding aan so 'n vreemdeling verskaf nie of toelaat dat hy onderrig of opleiding ontvang nie;
- c) aan so 'n vreemdeling 'n lisensie of ander magtiging uitreik nie om 'n saak te bedryf of 'n professie of beroep uit te oefen;
- d) met so 'n vreemdeling 'n ooreenkoms vir die bedryf van 'n saak of die uitoefening van 'n professie of beroep aangaan nie;
- e) in samewerking met so 'n vreemdeling 'n saak bedryf of 'n professie of beroep uitoefen nie;
- f) so 'n vreemdeling bystaan, in staat stel of op enige wyse help nie om 'n saak te bedryf of 'n professie of beroep uit te oefen;
- g) so 'n vreemdeling herberg nie; of
- h) aan so 'n vreemdeling onroerende goed in die Republiek verhuur of verkoop of op enige wyse beskikbaar stel nie."^(31.)

Die Wet stel dit dat individue wat 'n onwettige vreemdeling in Suid-Afrika in diens neem, oplei, instruksies aan so 'n persoon voorsien, 'n lisensie aan so 'n persoon uitreik,

huisves of skuilplek aan so 'n persoon verleen, aanspreeklik gehou sal word vir kostes wat deur die regering aangegaan word vir die aanhouding en verwydering (uitsetting of deportasie) van die onwettige vreemdeling uit Suid-Afrika. Vorige wetgewing het slegs verwys na direkte kostes wat aangegaan moes word vir die uitsetting/verwydering van die onwettige vreemdelinge.^(32.)

In die 1998 openingsdebat van die Departement van Binnelandse Sake, het Dr Buthelezi dit aan die Parlement gestel dat ernstige stappe geneem sou word teen werkgewers wat onwettige vreemdelinge in diens sou neem, en as bewys aangetoon dat 'n totaal van 110 450 werkgewers gedurende 1997 ondersoek is vir die indiensneming van onwettige vreemdelinge. Van dié totaal, is 121 in hegtenis geneem, erkenning van skuld beken en boetes betaal, en 74 werkgewers is vervolgd en gevonnissen met boetes wat wissel van R600 tot R1000.^(33.)

d. Gerieflikheidshuwelike

Die gewysigde wetgewing beperk ook "gerieflikheidshuwelike", wat voltrek word om te verseker dat een van die individue betrokke, permanente verblyf in Suid-Afrika sal ontvang en die Minister van Binnelandse Sake is by magte om 'n immigrasiepermit te kanselleer indien 'n huwelik binne 'n tydperk van twee jaar nadat die permit uitgereik is, ontbind word (volgens die wetgewing moet 'n huwelik ten minste vier jaar duur), of indien dit blyk dat 'n "normale huweliksverhouding" nie tussen die twee individue bestaan nie.^(34.)

In reaksie op die aanvaarding van die *Wysigingswet*, het Dr Buthelezi dit gestel dat: "These more stringent control measures have had an overwhelmingly positive effect as foreigners who previously entered South Africa on holiday permits with the intension of seeking employment are now compelled to obtain work permits before entering South Africa. Employment opportunities are therefore better secured for local residents."^(35.)

1.2.2. Aanvullende beheermaatreëls

In aanvulling tot die Wet, word verskeie ander maatreëls ook getref om beheer oor

onwettige vreemdelinge uit te oefen.

1.2.2.1. Grensbeheer

Verskeie grensbeheermaatreëls word deur die Suid-Afrikaanse Regering geïmplementeer om onder andere die onwettige binnekoms van persone te beheer.

a. Geëlektrifiseerde heinings

Soos reeds in 'n vorige hoofstuk bespreek, is dele van die noordelike en oostelike grense van Suid-Afrika gedurende die 1980's geëlektrifiseer wat tot die beheer oor onwettige binnekoms, bygedra het. Die geëlektrifiseerde heining (ook bekend as die Norex-heining) teen die oostelike grens van Suid-Afrika, is ongeveer 62,2 kilometer lank en skei die suidelike deel van die Nasionale Kruger Park en Swaziland. Die Norex-heining langs die noordelike grens is 137 kilometer lank en in 1986 opgerig teen 'n bedrag van R12,7 miljoen. Tot en met 1990 is beide heinings op "dodelik" gestel en was vanaf 1986 tot 1989 verantwoordelik vir die elektrokusie van 94 individue wat die grens onwettig wou oorsteek. Tans is die heining op "deteksie modus" gestel sodat waarskuwings afgaan sodra iemand aan die heining raak. Na 1990 is effektiewe grensbeheer egter bemoeilik deur die verandering in die beleid rakende grensbeheer en polisiëring van grense.^(36.)

b. Die SANW en die SAPD

Sedert die 1970's is die SAW se betrokkenheid by grensbeheer hoofsaaklik bepaal in terme van die *Suid-Afrikaanse Verdedigingswet (1957)*. Gedurende die vroeë 1980's het die SAW se betrokkenheid toenemend uitgebrei en is die geëlektrifiseerde heining sowel as addisionele semi-permanente basisse binne die tien kilometer lange sone, opgerig. Toenemende grensverwante misdaad en getalle onwettige vreemdelinge, het die Suid-Afrikaanse Regering in 1994 laat besluit om die SAP en SANW te laat saamwerk in 'n poging om grensbeheer meer effektief toe te pas.^(37.)

Soos reeds genoem, is grensbeheer gedurende die jare van apartheid, hoofsaaklik as teenmaatreël toegepas om insurgensie te verhoed. Die SAP was hoofsaaklik

verantwoordelik vir dié funksie, maar gedurende die 1980's het die SAW toenemend begin betrokke raak by grensbeheer. Gedurende die vroeë 1990's is die teen-insurgensie operasies van die SAP in grensgebiede dramaties afgeskaal. Vorige teen-insurgensie operasies het nie net voorkom dat insurgente die land binnekom nie, maar het ook tot 'n groot mate bygedra tot die beheer van onwettige vreemdelinge.^(38.) Die verandering in die politieke milieu gedurende die vroeë 1990's, het 'n groot impak op die sekuriteitsmilieu in Suid-Afrika, gehad. Die SAP se funksies het verskuif na interne veiligheid, eerder as grensbeheer.^(39.) Met die afskaling van die teen-insurgensie operasies is verskeie administratiewe en kontrole funksies by grensposte en hawens oorgeplaas na ander staatsdepartemente. Immigrasiebeamptes en doeanebeamptes het verantwoordelikheid begin oorneem vir funksies wat in die verlede deur die SAP behartig is, terwyl die beskerming en patrolering van die grense deur die SANW oorgeneem is. 'n Bykomende maatreeël was ook die plasing van grenspolisiëring onder die kontrole van provinsiale polisiekommissarisse wat toenemend minder aandag daaraan geskenk het.^(40.)

Met die totstandkoming van die regering van Nasionale Eenheid na die 1994 verkiesings, het die aantal onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika binnegekom het, tot so 'n mate toegeneem dat die regering drastiese maatreeëls begin implementeer het in 'n poging om die probleem aan te spreek. Een van dié maatreeëls is 'n nuwe afdeling in die SAP, naamlik die Grensbeheer en Polisiëringseenheid, wat gedurende 1994 gestig is. Die doel van dié eenheid is om die onwettige beweging van beide individue en goedere oor Suid-Afrikaanse grense te verminder en te probeer verhoed.^(41.)

Die Nasionale Kommissaris van die SAP, Kommissaris George Fivaz, was verantwoordelik vir die samestelling van 'n Tegnieese Subkomitee vir Grenskontrole en Polisiëring. Die samestelling van dié subkomitee is gesien as deel van die rekonstruksieproses van die Polisie, ^(42.) en het onder andere in 'n verslag bevind dat 'n grensbeheer eenheid in die SAPD gestig moes word waarvan die lede gespesialiseerde opleiding sou ontvang. Aan die einde van 1995, is so 'n eenheid binne die SAPD gestig en het uit vier afsonderlike sub-eenhede bestaan, naamlik landsgrensposte, see/kus/hawens, lughawens en interne opsporingseenhede. Dit is gestel dat: "The acceptance of the Border Policing component on a national level was a recognition of the importance of properly policed borders within a national integrated policy framework."^(43.)

Gedurende Oktober 1994 was 5 000 lede van die SANW betrokke by die beveiliging van grense. Gedurende Januarie 1995, met die drastiese toename van die migrasie van onwettige Mosambiekse vreemdelinge oor Suid-Afrikaanse grense, is gesamentlike operasies deur die SANW, in samewerking met die Mosambiekse Regering beplan. Mosambiekse veiligheidsmagte is voorsien met die nodige voertuie, radio's en ander toerusting wat sou help om die patrolering van die Mosambiekse kant van die grens meer effektief te maak. Aan die begin van 1995 is die gebruik van kameras in helikopters vir meer akkurate waarneming van onwettige vreemdelinge, om grenspatrolering nog meer effektief te maak en die snelle ontplooiing van troepe om onwettige vreemdelinge te arresteer wat die grens onwettig oorsteek, geïnisieer om die groot getalle onwettige vreemdelinge wat die Suid-Afrikaanse grens jaarliks oorsteek, te verminder.^(44.)

Gedurende 1996 het die SANW 3 339 ure spandeer in die patrolering van Suid-Afrikaanse grense, deur middel van helikopters en vliegtuie. Die resultaat was die arrestasie van 36 300 onwettige vreemdelinge wat probeer het om die Suid-Afrikaanse grens onwettig oor te steek.^(45.) Gedurende 1997 het die getalle onwettige vreemdelinge wat op dieselfde wyse gearresteer is toegeneem tot 42 407 individue.^(46.)

1.2.2.2. Gerekenariseerde kontrolering van onwettige vreemdelinge

'n Verdere maatreël deur die Suid-Afrikaanse Regering geïnisieer met die doel om onwettige immigrasie te verminder, is 'n gerekenariseerde visumstelsel. Dié stelsel is by die SAPD hoofkantoor sowel as by 'n aantal Suid-Afrikaanse sendings (in verskeie buurstate) geïmplementeer. Die stelsel sal tot 'n groot mate bydra tot die bekamping van visumvervalsings en sal migrante daarvan weerhou om visums op onwettige wyses te bekom en Suid-Afrika onwettig daarmee binne te kom.^(47.)

Gedurende 1996 is die Nasionale Identifikasie Stelsel (Hanis) deur die Departement van Binnelandse Sake in samewerking met ander betrokke departemente, bekend gestel. Hanis sluit die Gerekenariseerde Vingerafdruk Identifikasiestelsel (Afis) en 'n nuwe tipe identiteitskaart, wat die ou identiteitsboekie vervang, in. Volgens Dr Buthelezi hou die veelsydige, strukturele identifikasiediens van Hanis groot voordele vir die Suid-Afrikaanse Regering in. Die enkele en unieke identiteitsnommer sal eerstens dien as 'n sleutel

waarmee individue in verskeie stelsels wat in beide die openbare en privaatsektor gebruik word, mee geïdentifiseer kan word. Die nuwe identiteitskaart, besit drie vlakke van verifikasie om seker te maak dat 'n individu is wie hy/sy beweer hy/sy is. Dié verifikasie sal veral gebruik word indien 'n individu aansoek doen om byvoorbeeld mediese sorg. Behoorlike beheer kan ook uitgeoefen word oor uitbetaling van pensioene en oor werksaansoeke.^(48.) Vrystellings kan ook as 'n inisiatief gesien word om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek en word vervolgens bespreek.

1.2.3. *Vrystellings*

Tydens samesprekings tussen President Mandela, Dr Buthelezi en die Nasionale Unie van Mynwerkers (NUM) gedurende 1995, is besluit om vrystelling (vrystelling van die bestaande vereistes (soos gestel in die *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991* (soos gewysig) (artikel 23(b)) waaraan 'n persoon moet voldoen om vir permanente verblyf te kwalifiseer) aan vreemdelingarbeiders wat aan bepaalde vereistes voldoen, toe te staan. Die nodige vereistes waaraan voldoen moes word het ingesluit dat die individue sedert 1986 in 'n Suid-Afrikaanse myn werksaam moes wees en in die 1994 verkiesings, gestem het. As gevolg hiervan is vrystelling en permanente verblyf aan 50 692 vreemdelingarbeiders, waarvan die meeste Mosambiekse burgers was, toegestaan.^(49.)

Gedurende Februarie 1996 is 'n meer algemene tipe vrystelling deur die Kabinet goedgekeur. Tussen die maande van Julie en November 1996 is sommige burgers van SAOG-lidstate die geleentheid gegun om aansoek te doen om vrystelling.^(50.) Volgens die voorsitter van die Parlementêre Portefeulje Komitee vir Binnelandse Sake was die doel van die vrystellings om die rassistiese erfenis van die immigrasiestelsel te verhaal; state (byvoorbeeld Mosambiek) te vergoed vir die skade aangerig deur Suid-Afrikaanse destabilisasie operasies gedurende die 1980's; en om die status van individue wat vir die afgelope vyf jaar of selfs langer (sommige van hulle wettig) in Suid-Afrika werksaam was, te regulariseer.^(51.)

Die vereistes waaraan applikante wat aansoek doen om vrystelling, moes voldoen was dat die individu:

- a) vir 'n periode van vyf jaar of langer, voor 30 Junie 1996, in Suid-Afrika moes woon (dit wil sê vir ten minste vyf jaar); en
- b) gedurende dié periode ekonomies aktief moes wees in of die formele of die informele sektor; of
- c) in 'n ernstige verhouding betrokke was met 'n Suid-Afrikaanse burger (vriend/vriendin of man/vrou); of
- d) afhanklikes (kinders) moes hê wat wettig in Suid-Afrika woon of in Suid-Afrika gebore is; en
- e) geen kriminele rekord het nie of geen kriminele misdaad gepleeg het nie.^(52.)

Indien die aansoek goedgekeur sou word, sou die individu vrystelling van die bestaande vereistes (soos gestel in die *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991* (soos gewysig) (artikel 23(b)) waaraan 'n persoon moet voldoen om vir permanente verblyf te kwalifiseer, ontvang. Teen die einde van November 1996, is nagenoeg 200 000 aansoeke ontvang,^(53.) waarvan 124 073, toegestaan is.^(54.)

Die doel van dié vrystellings was om individue wat onwettig in Suid-Afrika gewoon en gewerk het of individue wat onwettig na Suid-Afrika gekom het gedurende die burgeroorlog in Mosambiek en nooit daarna uit die RSA verwyder is nie, 'n geleentheid te bied om permanente verblyf te ontvang. In hierdie verband het die Suid-Afrikaanse Minister van Binnelandse Sake dit gestel dat: "The amnesties granted had as their foundation the fact that the persons had been living in South Africa for an extensive period, were involved in economic activity and were law abiding. It would be inhuman to force, for example, a person like a Mozambican mine worker who has been employed in the mines in the RSA for an extensive period, who through his work has lost touch with his family in Mozambique, who has now built up family who lives in the RSA, etc., to expect him to return home after he has served his purpose here."^(55.)

Die besluit deur die Suid-Afrikaanse Regering om vrystelling aan hierdie individue te gee, beteken dat onwettige vreemdelinge wat vir 'n lang periode in Suid-Afrika werksaam was en afhanklik was van dié werk, nie meer te vrees vir uitbuiting deur werkgewers, arrestasie deur die SAPD, uitsetting of deportasie nie. Dié maatreël sal egter min invloed hê op dié onwettige vreemdelinge wat gedurende die laaste vyf jaar in Suid-Afrika woon

en werk (omdat hulle nie vir die vrystelling sou kwalifiseer nie) en bied dus nie 'n oplossing vir die toenemende getalle onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika steeds binnestroom op soek na werk en beter lewensomstandighede nie.

Ten spyte van bogenoemde pogings word grensbeheer in Suid-Afrika nie effektief genoeg uitgevoer nie. Die feit word beklemtoon deur beide die toenemende getalle onwettige vreemdelinge wat jaarliks daarin slaag om Suid-Afrika onwettig binne te kom en die geweldige toename in die onwettige smokkel van dwelms, wapens en voertuie oor Suid-Afrikaanse grense. Laasgenoemde kwessies is deur die regering beklemtoon as van die ernstigste bedreigings vir Suid-Afrika se veiligheid.

2. Standpunte van bepaalde politieke partye in Suid-Afrika

Alhoewel bykans al die politieke partye in Suid-Afrika ooreenkom dat die getalle onwettige vreemdelinge jaarliks toeneem en dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika implikasies op verskeie terreine het, verskil hulle oor die wyse waarop die probleem hanteer moet word.

Die Nasionale Party (NP) se houding teenoor onwettige vreemdelinge blyk duidelik uit die volgende: "The uncontrolled influx of people can become a very serious threat to the wellbeing of South African citizens, as it is already. The apparent inability or unwillingness of the Government to protect South Africa's integrity against the increasing inflow of unrecorded aliens is a great cause for concern across the entire party-political spectrum."^(56.) Volgens die NP plaas die regering wel klem op aspekte byvoorbeeld werkgeleenthede, die voorsiening van behuising, water, gesondheidsdienste en skoolonderrig, maar geen daadwerklike optrede teenoor onwettige vreemdelinge wat gratis van al hierdie dienste gebruik maak word geneem nie en beskou die NP onwettige vreemdelinge as "'n kanaal vir die bedrywighede van misdaadsindikate".^(57.)

Ook die vrystellings wat gedurende 1995 en 1996 aan onwettige vreemdelinge gegee is wat aan bepaalde voorwaardes voldoen, word in 'n negatiewe lig beskou. "The amnesty granted to foreigners in the past will encourage the flow of more illegal

immigrants to the country, and eventually the aliens will outnumber the country's citizens who were born here."^(58.)

Uit stellings wat gemaak is, kan afgelei word dat die Vryheidsfront (VF) beide die vermeerdering van die getalle onwettige vreemdelinge en die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika as een van die grootste bedreigings vir Suid-Afrika en sy burgers beskou. "Illegal immigrants constitute one of those invisible burdens on the economy and the infrastructure of South Africa. The situation is not like a bomb or a fire that destroys the Reserve Bank, while everyone is forced to a standstill. Rather, it is like rust which slowly but surely, year in and year out, silently destroys South Africa's economy and infrastructure." Soos die NP, voel die VF dat onwettige vreemdelinge noodsaaklike dienste soos behuising, skoolonderrig en werkgeleenthede van Suid-Afrikaanse burgers ontnem, en dat hul teenwoordigheid in Suid-Afrika 'n ernstige gesondheidsrisiko vir Suid-Afrikaanse burgers inhou omdat hulle nie teen oordraagbare en soms dodelike siektes ingeënt is nie.^(59.)

Ook die Pan Africanist Congress of Azania (PAC) is van mening dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge 'n swaar las op beide die regering en die regering se vermoë om noodsaaklike dienste aan Suid-Afrikaanse burgers te lewer, plaas. "Such migration is a burden on our scanty resources. When we are trying to transform our country for the benefit of the disadvantaged among us, the vast majority of African people, this poses enormous problems for us." Die PAC sien dus die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge as 'n las op die onderskeie dienste wat deur die regering aan Suid-Afrikaanse burgers gelewer moet word, maar stel egter ook die volgende. "An enormous dilemma is posed for all of us who belong to the former liberation movements, because when thousands of our exiles were in these African countries, they were looked after by the governments of these countries. They certainly did not campaign for us to be sent back...we realise that we cannot keep on accommodating the millions of new migrants who come into our country every year."^(60.)

Die Inkatha Vryheids Party (IVP) toon 'n meer simpatieke houding teenoor onwettige vreemdelinge. In 'n stelling van Zulu, gedurende 1997, erken die IVP dat onwettige vreemdelinge 'n las op die arbeidsmag en beskikbare werkgeleenthede plaas, maar

verwelkom die goedkeuring van aansoeke om vrystelling van onwettige vreemdelinge uit SAOG-lidstate, gedurende 1996.^(61.) Gedurende dieselfde parlementêre sitting, het die IVP 'n beroep op die regering gedoen dat die onwettige vreemdelingprobleem op 'n humanitêre wyse aangespreek word.^(62.)

Die ANC se siening teenoor onwettige vreemdelinge, is ook meer positief en verdraagsaam. "It is not true that some of the ills that South Africa is suffering, in relation to migration, are created by people who have returned from exile and those who come from the neighbouring states. It is also not true that the people who come from neighbouring states are the ones who are largely responsible for crime."^(63.) Dit blyk die beleid van die ANC te wees om die onwettige vreemdelingprobleem op te los deur stabiliteit en groei in die streek as geheel te bewerkstellig. "Therefore, let us ensure that the economies of our neighbours are viable and maintain stability. Without such stability we will continue to experience inflows of refugees and migrants."^(64.)

Dit is duidelik dat 'n verskeidenheid van sienings rakende die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, bestaan. Sommige partye is van mening dat Suid-Afrika (as gevolg van sy geskiedenis met state in suidelike Afrika), 'n morele verpligting teenoor state in suidelike Afrika het en dat burgers van dié state in Suid-Afrika deur die Suid-Afrikaanse Regering bygestaan moet word. Volgens dié partye moet die onwettige vreemdelingprobleem aangespreek word deur stabiliteit en groei nie net in Suid-Afrika nie, maar in die streek as geheel te bewerkstellig. Ander partye soos die PAC, lê klem op onwettige vreemdelinge se invloed op die onderskeie dienste (byvoorbeeld mediese sorg en skoolonderrig) wat deur die regering aan Suid-Afrikaanse burgers, gelewer word en is van mening dat die onwettige vreemdelingprobleem, aangespreek moet word deur die implementering van strengere wetgewing.

3. Ander standpunte oor die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika

Vervolgens word die standpunte en sienings van bepaalde vakbonde en informele handelaars oor die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, bespreek.

3.1 Vakbonde

Volgens navorsing wat deur die National Labour and Economic Development Institute (NALEDI) gedoen is, het vakbonde oor die algemeen vier bekommernisse rakende onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, naamlik: onwettige vreemdelinge word gebruik om arbeidstandaarde te ondermyn; die meeste onwettige vreemdelinge word beide waar hulle woon en werk deur die owerhede en werkgewers uitgebuit; buitengewoon groot getalle onwettige vreemdelinge plaas enorme druk op die vermoë van die Suid-Afrikaanse Regering om behuising en nodige dienste aan burgers te verskaf; en xenofobie en rassisme word aangemoedig om aandag van die meer langtermynkwestie naamlik geïntegreerde regionale ontwikkeling, af te lei.^(65.)

Binne die Congress of South African Trade Unions (COSATU), (wat deel van die drieledige alliansie vorm wat bestaan uit die ANC, COSATU en die Suid-Afrikaanse Kommunistiese Party (SAKP)), blyk verskillende sienings rakende die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, te bestaan. Een grief van sekere COSATU-unies was die invloed van onwettige vreemdelinge op hul pogings om 'n unie vir plaasarbeiders te stig. Volgens COSATU het onwettige vreemdelinge boere negatief teen die stigting van enige unie vir plaasarbeiders op plase gemaak, omdat onwettige vreemdelinge dikwels bereid is om teen laer lone as plaaslike arbeiders te werk en teen lidmaatskap van enige vakbond gekant is. Boere het so vër gegaan as om te dreig dat alle plaaslike arbeiders met goedkoper en meer tegemoetkomende arbeiders vervang sou word, indien plaaslike arbeiders by enige unie op 'n plaas sou aansluit. Indien boere plaaslike arbeiders met onwettige vreemdelinge op plase sou vervang, sou dit lei tot die uitsetting van arbeiders wat tans op plase woon en gevolglik sou boere hulself kon verset teen enige aanspraak wat sulke arbeiders in die toekoms sou kon maak in verband met die moontlike herverdeling van grond aan swart arbeiders. COSATU stel dit soos volg:^(66.) "The employment of illegal aliens on the farms enables those who do employ illegals to survive economically and thereby avoids the possible confiscation by the state of bankrupt farms (and this avoidance of confiscation in turn would hamper the state's efforts at acquiring land for redistribution)."^(67.)

Tydens COSATU se internasionale beleidskonferensie, gehou in April 1995, is 'n beleidsdokument naamlik *Resolution on Migrant Labour*, aangeneem en die volgende aanbevelings is onder andere, gemaak:

- a) dit is alle regerings se plig om aan hulle eie burgers werk te voorsien;
- b) die probleem van immigrasie kan alleenlik opgelos word deur 'n gekoördineerde regionale en internasionale strategie;
- c) die wegdoening van die *Wet op Vreemdelingbeheer*;
- d) die ontwikkeling van 'n regionale Rekonstruksie en Ontwikkelingsprogram; en
- e) dat daar regverdige en behoorlike kontrole oor vreemdelingarbeiders na "gasheerstate", moet wees.^(68.)

Tydens die konferensie is besluit dat die kwessie van vreemdelingarbeid binne suidelike Afrika slegs effektief aangespreek kan word deur die implementering van 'n regionale Rekonstruksie en Ontwikkelingsprogram. COSATU-lede was ook van mening dat die beweging van vreemdelingarbeid oor grense gereguleerd moet wees, maar dat dié regulering nie diskriminerend teenoor enige individu mag wees nie. Benewens hierdie besluite was lede van COSATU ook van mening dat swaar boetes aan werkgewers wat onwettige vreemdelinge in diens geneem en hulle dan misbruik en uitbuit, opgelê moes word (dié boetes sou slegs van toepassing wees op werkgewers wat onwettige vreemdelinge in hulle diens misbruik en uitgebuit het en nie van toepassing op werkgewers wat onwettige vreemdelinge in diens geneem het nie.) Volgens COSATU het die uitbuiting van onwettige vreemdelinge verwys na die betaling van lae lone wat aan onwettige vreemdelinge betaal is. Die *Wet op Vreemdelingbeheer* moes afgeskaf word en vervang word met meer humanitêre en internasionaal aanvaarbare wetgewing wat die kontrolering van die beweging van vreemdelingarbeiders na Suid-Afrika, meer regverdig en effektief sou kon hanteer.^(69.)

COSATU se houding teenoor onwettige vreemdelinge word in die volgende stelling opgesom: "The demon is not illegal immigration, it is xenophobia and racism. Home Affairs persists in the use of the term 'aliens' to describe people from our neighbouring states, people intricately bound with the destiny of South Africa, people who are, if anything, owed reparation for apartheid crimes."^(70.)

Dit is dus duidelik dat die ANC/SAKP/COSATU-alliansie 'n simpatieke houding teenoor beide vreemdelingarbeiders en onwettige vreemdelinge het. Laasgenoemde kom duidelik na vore in COSATU se beroep om die *Wet op Vreemdelingbeheer*, af te skaf. "It was conceded that COSATU's call for the scrapping of the *Aliens Control Act* was based on their concerns that illegal migrants be treated more humanely and in a different manner than was provided for in the existing Act - with regard to arrest, detention and forced removal."^(71.)

Oor die algemeen was die Nasionale Unie van Mynwerkers (NUM) ('n COSATU-affiliaal), se houding teenoor onwettige vreemdelinge meer positief as dié van COSATU. Die rede hiervoor was dat dié Unie meestal betrokke was by onwettige vreemdelinge wat in myne werksaam, was. Ten tye van die NUM se nasionale kongres gedurende Februarie 1994, het die president van die NUM, James Motlatsi, 'n beroep op alle kongreslede gedoen om 'n resoluë wat op die toekenning van burgerskap aan alle wettige vreemdelingarbeiders sal aandring, te formuleer en goed te keur. Politieke opponente het egter hierdie stap slegs gesien as 'n slim set van die ANC/SAKP/COSATU alliansie om groot getalle onwettige vreemdelinge wat daarop aanspraak maak dat hulle kontrakarbeiders is, te wettig en hulle sodoende in staat te stel om gedurende die 1994 verkiesing vir die alliansie te stem.^(72.)

In die NUM se voorlegging aan die kommissie wat aangestel is om die ontwikkeling van 'n omvattende beleid vir die Suid-Afrikaanse arbeidsmark te ondersoek, is versoek dat aandag gegee word aan die ongelyke en onregverdigte behandeling van vreemdelingarbeiders.^(73.) Volgens die NUM behoort alle vreemdelingarbeiders werksaam in Suid-Afrika, op permanente burgerskap geregtig te wees. Hierdie simpatieke houding is gedurende 1995 bevestig met die NUM se voorstel dat vreemdelingarbeiders werksaam in Suid-Afrikaanse myne wat aan bepaalde vereistes voldoen, op permanente burgerskap geregtig was. Die voorstel is geïmplementeer en vele vreemdelinge wat aan bepaalde voorwaardes voldoen het, het aansoek om vrystelling gedoen. Die gevolg was dat vrystellings aan 50 692 individue toegestaan is. Ten spyte van bogenoemde, is die NUM oor die algemeen gekant teen die indiensneming van onwettige vreemdelinge. Crush stel dit dat: "The drive to eliminate the employment of undocumented migrants as temporary workers in mining is orchestrated by the NUM. In other sectors, unions are

similarly involved but lack the power to force employers to stop this practice."^(74.)

Volgens die SAAPAWU bly onwettige vreemdelinge wat op plase in Suid-Afrika in diens geneem word, in omstandighede gelykstaande aan dié in tronke en terselfdertyd word belaglike lone aan onwettige vreemdelinge betaal. Volgens woordvoerders van dié Unie het boere dikwels toegang tot plase aan vakbondlede wat met onwettige vreemdelinge wou praat, geweier.^(75.) "Non-payment is common. Workers are actively discouraged from joining the union, and SAAPAWU has had little success recruiting Mozambicans. Working conditions on the farms are bad: there are no health and safety controls; poor accommodation; and no minimum wages."^(76.) Gedurende Januarie 1998 het lede van SAAPAWU en lede van 'n soortgelyke unie wat plaasarbeiders in Mosambiek verteenwoordig, samesprekings gehou in 'n poging om die uitbuiting van beide wettige en onwettige vreemdelinge as vreemdelingarbeiders op plase, te verhoed.^(77.)

Aan die een kant, is verskeie vakbonde simpatiek teenoor onwettige vreemdelinge se swak werk en lewensomstandighede. Aan die ander kant, spruit vakbonde se gegriefdheid teenoor onwettige vreemdelinge voort uit die feit dat onwettige vreemdelinge dikwels bereid is om teen lae lone en onder swak omstandighede te werk. In sommige gevalle is onwettige vreemdelinge selfs bereid om te werk in ruil vir kos en huisvesting. Deur vir lae lone te werk, is onwettige vreemdelinge dus dikwels verantwoordelik vir die feit dat werkgewers eerder onwettige vreemdelinge as plaaslike arbeiders in diens neem, asook vir die verlaging in loonvlakke van Suid-Afrikaanse werkers. Bogenoemde bemoeilik vakbonde se pogings om beter lone en werksomstandighede vir hulle eie lede te beding.

3.2. Informele handelaars

Die houding van informele handelaars oor die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge, is oor die algemeen negatief. Die grootste persentasie van smouse in veral groot stede byvoorbeeld Johannesburg en Kaapstad, sien onwettige vreemdelinge as 'n bedreiging vir die wyse waarop hulle 'n inkomste kan verdien, omdat onwettige vreemdelinge goedere teen veel laer pryse as plaaslike smouse verkoop.^(78.)

Die ACHIB het op verskeie geleenthede hulle kommer oor die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge werksaam as smouse in veral Johannesburg, uitgespreek. Soos in die vorige hoofstuk genoem, het verskeie optredes van plaaslike smouse teen onwettige vreemdelinge, tot geweld oorgegaan. Een voorbeeld hiervan is die skare plaaslike smouse wat gedurende Augustus 1997, tydens 'n protesoptog, begin het om onwettige vreemdelinge se stalletjies om te gooi en onwettige vreemdelinge aan te val. "They are invading our trade. This is because foreigners flocked here after the elections and took our business. We will not rest until they are gone."^(79.)

Dit blyk dus dat 'n groot mate van xenofobie gerig teen onwettige vreemdelinge, onder Suid-Afrikaanse smouse bestaan. Een rede hiervoor is dat plaaslike smouse onwettige vreemdelinge dikwels verantwoordelik hou vir 'n vermindering in hulle eie inkomste.

4. Die Groenskrif op Internasionale Migrasie

Gedurende 1996 is 'n taakgroep deur die Suid-Afrikaanse Minister van Binnelandse Sake aangestel met die doel om 'n *Groenskrif op Internasionale Migrasie*, op te stel. Dié nuwe *Groenskrif* sou as basis vir 'n Witskrif dien en is gedurende Mei 1997 vir openbare kommentaar gepubliseer. Die *Groenskrif* stel dit dat toekomstige immigrasiebeleid aan beide die bestaande *Suid-Afrikaanse Grondwet en die Handves van Menseregte* moet voldoen en dat universele menseregte, administratiewe geregtigheid en bepaalde basiese regte wat op alle individue van toepassing is, as riglyn vir nuwe immigrasiebeleid moet dien. In die *Groenskrif* dien vyf aspekte as steunpilare vir die hervorming en verbetering van 'n nuwe immigrasiebeleid, naamlik ekonomiese groei en ontwikkeling; die respektering van menseregte; 'n regionale oplossing vir probleme; die beskerming van vlugteling; en die effektiewe bestuur en transformasie van immigrasiebeleid.^(80.)

In die *Groenskrif* word die verbreking van voorwaardes van visums en tydelike werkpermitte en ongemagtigde oorsteek van grense en ander metodes wat gebruik word om bestaande immigrasiewetgewing te oortree, as 'n ernstige probleem beskou. As oplossing word die daarstel van bepaalde beginsels wat as riglyne vir die implementering van nuwe immigrasiewetgewing behoort te dien, voorgestel. Dié beginsels omsluit die

volgende:

- a) met die uitvoering van wetgewing moet individuele regte altyd in gedagte gehou word;
- b) wetgewing moet fokus op individue wat as onwettige vreemdelinge gesien word; en
- c) deur wetgewing moet die vermoë van die regering versterk word om
 - i) die onwettige gebruik van dokumente op te spoor;
 - ii) effektiewe toesig oor smokkelroetes te hê en te handhaaf; en
 - iii) die strategiese monitering van nasionale grense in areas waar onwettige migrasie voorkom, te voorsien.^(81.)

In die *Groenskrif* word veral op onwettige vreemdelinge se menseregte klem gelê en die onderskeid wat bestaan tussen onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika onwettig binnekom of onwettig in Suid-Afrika aanbly met die doel om hulself permanent hier te vestig en onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika onwettig binnekom, maar van plan is om slegs vir 'n kort periode in Suid-Afrika, te wees. Nie een van die twee groepe het die nodige dokumentasie om Suid-Afrika binne te kom of in Suid-Afrika aan te bly nie, maar laasgenoemde groep is van plan om slegs vir 'n kort tydperk hier te woon en te werk voordat hy/sy na sy/haar tuisstaat terugkeer. Individue wat van plan is om permanent in Suid-Afrika te kom woon, word as 'n veel groter bedreiging beskou.^(82.) Die *Suid-Afrikaanse Handves van Menseregte* stipuleer dat onwettige vreemdelinge ook oor sekere regte, waaronder die reg tot inligting en administratiewe geregtigheid, beskik en volgens die *Groenskrif* moet individue wat aangehou word as gevolg van die oortreding van immigrasiewetgewing dieselfde regte geniet as individue wat aangehou word op grond van die verbreking van kriminele wette.^(83.)

Wat onwettige vreemdelinge se sosio-ekonomiese regte betref, beveel die *Groenskrif* aan dat: "Illegally present immigrants or migrants should not be denied emergency medical treatment, nor should their children be punished for the misdeeds of their parents by denying them schooling. All other social welfare benefits must be restricted to South African citizens and permanent residents."^(84.)

Daar bestaan egter 'n sekere mate van kritiek op die *Groenskrif*. Volgens Anne Berstein sal die primêre voorstelle van die *Groenskrif* (indien dit geïmplementeer word), beleid tot gevolg hê wat bykans onmoontlik sal wees om te implementeer, teenproduktief sal wees en geweldige kostes vir die Suid-Afrikaanse Regering sal inhou.^(85.) Crush voeg by dat kostes en logistieke probleme wat die implementering van die voorgestelde transformering tot gevolg sal hê, ernstige aandag vereis. Oor die voorstel van die *Groenskrif* dat 'n onderskeid gemaak word tussen onwettige vreemdelinge wat van plan is om vir 'n kort tydperk in Suid-Afrika aan te bly en individue wat van plan is om hulself hier te kom vestig, stel Crush dit dat: "The Green Paper proposes that enforcement focus on immigrants while simultaneously providing improved legal channels of access to migrants."^(86.)

In die *Groenskrif* word veral gefokus op die basiese menseregte van onwettige vreemdelinge en word aanbeveel dat die aanhouding en hantering van dié individue toegepas moet word in ooreenstemming met die *Handves van Menseregte*. Aan die ander kant, stel die *Groenskrif* die uitbreiding van bestaande beheermaatreëls om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek, voor.

5. Suid-Afrika se buurstate en die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika

Alhoewel onwettige migrasie tot 'n mindere of meerdere mate in al die state in suidelike Afrika voorkom, blyk dit dat die meeste onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, Botswana en Namibië, aangetref word. Van dié drie state, kom die grootste aantal onwettige vreemdelinge egter in Suid-Afrika voor. Ten spyte hiervan, is dit belangrik om die sienings van sommige van Suid-Afrika se buurstate rakende die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge (dikwels burgers van dié state) in Suid-Afrika, in ag te neem.

Die onwettige vreemdelingprobleem in Suid-Afrika raak jaarliks meer ernstig en onoplosbaar. Dit blyk egter dat 'n belangrike rede waarom die Suid-Afrikaanse Regering nie meer drastiese maatreëls teen onwettige vreemdelinge instel nie, die feit is dat sommige van Suid-Afrika se buurstate die vorige regering en die apartheids-era

verantwoordelik hou vir die onstabiele toestand waarin die streek homself tans bevind. Volgens dié state het Suid-Afrika 'n morele verpligting teenoor sy buurstate, en is die Suid-Afrikaanse Regering verplig om die streek se burgers te akkommodeer (wettig of onwettig).^(87.)

Drie van Suid-Afrika se buurstate naamlik Botswana, Lesotho en Swaziland is tot 'n groot mate van die Suid-Afrikaanse ekonomie afhanklik. 'n Faktor wat hiertoe bydra is die feit dat die drie state aan mekaar en aan Suid-Afrika grens.^(88.) In 'n poging om die onwettige vreemdelingverskynsel aan te spreek, is bilaterale samesprekings met Suid-Afrikaanse buurstate gedurende 1995, deur die Suid-Afrikaanse Regering gevoer. Aangeleenthede soos visums, burgerskap, naturalisasie en probleme rakende onwettige vreemdelinge is onder andere bespreek. Bilaterale onderhandelinge op ministeriële en kantoorvlak is reeds met state soos Mosambiek, Botswana, Namibië en Zimbabwe, gevoer.^(89.)

Multilaterale samewerking op veiligheidsgebied tussen state in suidelike Afrika bestaan wel en voorsien meer effektiewe grensbeheer in SAOG-lidstate. Dié samewerking is egter meer gerig op die voorkoming van die smokkel van onwettige en gesteelde goedere, as op die voorkoming van onwettige migrasie. Gedurende samesprekings tussen Suid-Afrika, Swaziland en Mosambiek, oor die opgradering van grensfasiliteite en die opening van nuwe grensposte, het afgevaardigdes die noodsaaklikheid van veiligheid, op veral die immigrasieterrein, erken.^(90.)

6. Die Konsep Protokol vir die vrye beweging van mense in suidelike Afrika

Gedurende Junie 1995 is 'n *Konsep Protokol vir die vrye beweging van mense in suidelike Afrika*, deur die Sekretariaat van die SAOG, voorgelê. In die inleiding van dié Protokol is dit gestel dat die doel van die vrye beweging van individue uiteindelik verband hou met die bevordering van interafhanklikheid tussen state en die integrasie van die ekonomieë van state in suidelike Afrika. Sommige state in suidelike Afrika het dié Protokol as die eerste stap tot die vestiging van 'n Afrikaanse Ekonomiese Gemeenskap

teen die jaar 2000, gesien.^(91.) "Recognising that full popular participation in the process of building the Region into a Community is only possible where the citizens of the Community enjoy the rights of free movement of persons, residence and establishment in the territories of Member States."^(92.)

Die Protokol dui die volgende regte aan waarop inwoners van die SAOG-lidstate aanspraak sou kon maak:

- a) die reg om die grondgebied van 'n ander lidstaat, sonder 'n visum, vrylik binne te gaan vir 'n kort besoek;
- b) die reg om in die grondgebied van 'n ander lidstaat te woon; en
- c) die reg van 'n persoon om homself/haarself in die grondgebied van 'n ander lidstaat te vestig en te werk.^(93.)

Volgens dié Protokol was die primêre doelwit: "...to achieve the progressive abolition of controls on citizens of a Member State at an internal border with another Member State." Een van die oogmerke van die Protokol was dus die ontwikkeling van beleid om die progressiewe en meer vrye beweging van alle persone binne die suidelike Afrikaanse streek, en die uiteindelijke afskaffing van alle interne grensbeheer, te verseker.^(94.)

Die SAOG-lidstate se sienings in verband met dié Protokol het aansienlik verskil, maar veral Suid-Afrika was gekant teen die implementering daarvan. Die Suid-Afrikaanse Minister van Binnelandse Sake het dit gestel dat: "South Africa is faced with another threat, and that is the SADC ideology of free movement of people, free trade and freedom to choose where you live or work. Free movement of persons spells disaster for our country. We just cannot take more people in. We are agriculturally poor and our country is subject to severe and regular droughts. We cannot feed the population properly as it is, leave alone persons from across our borders."^(95.) Hy het dit ook verder gestel dat: "Reference can again be made, in response to the hon member, to our initiatives with bilateral discussions and the facilitation of legal movement between countries. Of course, with regard to our brothers in the SADC countries, we were referring to free movement similar to that applied in Europe in terms of the Shengen Agreement. This, of course, the Cabinet could not agree to."^(96.)

Sommige ander SAOG-lidstate se houding teenoor die Protokol was ook nie altyd positief nie. Dumiso Dabengwa, Zimbabwiese Minister van Binnelandse Sake, het dit gestel dat: "We are not ready to sign the protocol on the free movement of people. Doing it at the moment would be like opening floodgates to criminals."^(97.)

Tekortkominge in die Protokol het egter veroorsaak dat die Protokol nie prakties uitvoerbaar was nie. Van die probleme het ingesluit:

- a) die ekonomieë van die verskeie state in suidelike Afrika het verskil in terme van die fase van ontwikkeling en grootte (interafhanklikheid en integrasie van die onderskeie state se ekonomieë vir die ontwikkeling van die streek sou dus moeilik wees); en
- b) die moontlikheid van regionale integrasie in die streek was bykans onmoontlik omdat die ekonomiese hegemoon in die streek, naamlik Suid-Afrika, veel groter as enige van die ander state is.^(98.)

Dié Protokol se tekortkominge het gelei tot 'n Suid-Afrikaanse inisiatief naamlik die *Draft Protocol on the Facilitation of Movement of Persons in the Southern African Development Community*, gedurende Januarie 1997. Die primêre oogmerke van dié Protokol sluit in:

- a) om die vrye beweging van burgers van lidstate binne die streek te vergemaklik deur die stelselmatige verwydering van bestaande hindernisse wat sulke beweging verhinder;
- b) om die bestaande netwerk van bilaterale ooreenkomste tussen lidstate uit te brei, met 'n multilaterale, regionale ooreenkoms as die uiteindelijke doel;
- c) die bevordering van samewerking tussen lidstate om die onwettige beweging van burgers van lidstate oor grense en die onwettige beweging van burgers van ander state (buite die streek) na state in die streek, te voorkom en te beheer;
- d) samewerking tussen lidstate om grensbeheer van die eksterne grense van die SAOG-gemeenskap, te verbeter; en
- e) die bevordering van gemeenskaplike immigrasiebeleid tussen lidstate, indien moontlik.^(99.)

Makoena, die Suid-Afrikaanse Direkteur-Generaal van Binnelandse Sake het dit gestel dat: "This Protocol recognises the need for the facilitation of regular movements of people across international borders within the SADC* but also recognises the right of member states to control irregular movements. We welcome this move which further reinforces the development of the region, but we also recognize that it will pose major challenges for all of us, because SADC citizens will now travel visa-free in the region. We will have to improve other screening tactics in order to try and keep undesirables away from our country. There will need to be increased sharing of information between member states so that migration issues do not become uncontrollable."^(100.) Verder is ook opgemerk dat: "The current version of the *SADC Protocol* is aimed at facilitation rather than freedom of movement, but certain pressures for the more extensive version will continue, also in view of the freedom of movement of people and goods envisaged with the phasing in of the continental concept of an African Economic Community by the Year 2025."^(101.)

Alhoewel die 1997 Konsep Protokol meer aandag aan die onwettige vreemdelingprobleem as die 1995 Protokol gee, los dit nie werklik die probleem van onwettige vreemdelinge binne Suid-Afrika, op nie. Sou die Protokol in die vorm soos aanvanklik deur die SAOG Sekretariaat voorgestel, aanvaar word, sou burgers van SAOG-lidstate hulle uiteindelik ook vrylik in die RSA kon vestig. Beheer oor die toegang van persone by die eksterne grense van die SAOG, sou ook steeds hoogs problematies bly.

7. SAMEVATTING

In die verlede, is Suid-Afrika se beleid rakende immigrasie grootliks bepaal deur nasionale belange en die persepsie en behoud van nasionale veiligheid, wat op sy beurt weer gevorm is deur die vorige regering se apartheidsbeleid en die behoefte aan goedkoop arbeid wat gedurende daardie periode op bepaalde terreine bestaan het. In die verlede is 'n differensiële migrasiebeleid toegepas op grond van ras. Blanke migrante met bepaalde vlakke van vaardighede is aangemoedig om na Suid-Afrika te immigrer en bykans sonder uitsondering toegelaat, terwyl streng kontrole uitgeoefen is oor die

toegang van swart persone na Suid-Afrika. Dié swart individue wat wel toegelaat is, meestal ongeletterde kontrakarbeiders wat hoofsaaklik in die landbou- of mynbousektor gewerk het, is toegelaat op die voorwaarde dat hulle verblyf slegs tydelik van aard was.

Na die 1994 verkiesing was die belofte van voorspoed, rykdom en werkgeleenthede in Suid-Afrika verantwoordelik vir 'n toename in getalle onwettige vreemdelinge wat jaarliks na Suid-Afrika kom. Die getalle onwettige vreemdelinge het egter gedurende die afgelope paar jaar tot so 'n mate toegeneem dat die Suid-Afrikaanse Regering verskeie maatreëls geïmplementeer het in 'n poging om migrasie meer suksesvol te beheer, en die getalle onwettige vreemdelinge te verminder. Die werklike omvang en kompleksiteit van die probleem het vir die regering en die betrokke staatsdepartemente, 'n probleem geskep. Die gewysigde *Wet op Vreemdelingbeheer* dien slegs as een voorbeeld van die regering se pogings om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek.

Soos in dié hoofstuk genoem, is die huidige immigrasiebeleid wat in Suid-Afrika toegepas word op die *Wet op Vreemdelingbeheer van 1991* (soos gewysig). Dié beleid word onder andere toegepas om te verseker dat werkgeleenthede vir Suid-Afrikaanse burgers behoue bly en om die aantal onwettige vreemdelinge wat jaarliks daarin slaag om Suid-Afrika onwettig binne te kom of onwettig in Suid-Afrika aan te bly, te verminder.

Verskeie ander maatreëls is ook deur die Suid-Afrikaanse Regering geïmplementeer. Meer intensiewe grenspatrolering, die oprigting en verlenging van die Norex-heining en nuwe gerekenariseerde kontrole stelsels is slegs 'n paar van die bykomende maatreëls. Nie almal is egter suksesvol nie. Die redes vir swak grensbeheer word toegeskryf aan die feit dat Suid-Afrika se grens oor duisende kilometers strek; die porositeit van Suid-Afrika se grense (in sommige dele word die grens slegs aangedui deur 'n rivier); en die feit dat die topografie rondom die grense die patrolering van die grensgebiede bemoeilik. 'n Ander faktor is skaars hulpbronne en 'n swak infrastruktuur (polisiëring en die bestaande regstelsel). Verskeie departemente is betrokke by die kontrolering van grense en die resultaat is dikwels die fragmentasie van beleid en 'n tekort aan eenvormige prosedures. Kollektiewe prosedures om die probleem van grensbeheer en gevolglik onwettige vreemdelinge aan te spreek, word verder bemoeilik deur 'n gefragmenteerde verdeling

van funksies.

Nog 'n aspek wat die Suid-Afrikaanse Regering se pogings om die onwettige vreemdelingprobleem aan te spreek bemoeilik, is die afwesigheid van meer akkurate inligting. Die werklike omvang van die onwettige vreemdelingprobleem is onbekend en die formulering van toepaslike beleid word daardeur bemoeilik. Om effektiewe beleid te formuleer en te implementeer, is meer akkurate beramings van die getal onwettige vreemdelinge; die werklike invloed van onwettige vreemdelinge op terreine soos die ekonomie en maatskaplike dienste; en meer inligting oor die aantal onwettige vreemdelinge wat deur Suid-Afrikaanse werkgewers in diens geneem word, noodsaaklik. Dit is egter onmoontlik om absoluut akkurate inligting oor hierdie aspekte te bekom.

Die onwettige vreemdelingprobleem in Suid-Afrika, moet egter ook as 'n regionale probleem gesien word. Die feit dat Suid-Afrika beter mediese dienste, maatskaplike dienste en meer werkgeleenthede as ander state in die streek aan individue kan bied, spoor onwettige vreemdelinge uit ander state aan om Suid-Afrika onwettig binne te kom, of onwettig in Suid-Afrika aan te bly. Die uitbreiding van huidige bilaterale en multilaterale ooreenkomste tussen die Suid-Afrikaanse Regering en ander state in die streek en die volgehoue samewerking tussen die Suid-Afrikaanse Regering en ander state in die streek (met die doel om sosio-ekonomiese opheffing te bewerkstellig), sal in die langtermyn die onwettige vreemdelingprobleem in beide Suid-Afrika en ander state in suidelike Afrika, hopelik meer effektief kan aanspreek.

VERWYSINGS

1. Crush, J, 1998, *Beyond Control: Immigration and Human Rights in a Democratic South Africa*, IDASA and Queen's University, Canada, p 3.
2. RSA, *Press Release*: The Minister of Home Affairs, Dr M Buthelezi, 15 Februarie 1996, p 3.
3. *Ibid.*
4. "After Amnesty: The Future of Foreign Migrants in South Africa", Keynote address by Dr Buthelezi, Minister of Home Affairs at the Southern African Migration Project's Conference, 20 Junie 1997, p 3.
5. *The Star* (Johannesburg), 1997/05/06.
6. Reitzes, M, 1995, *Divided on the demon: Immigration policy since the election*, Policy and Review Series, Centre for Policy Studies (CPS), Johannesburg, no 9, p 14.
7. CDE Research, 1997, "People on the move: a new approach to cross border migration in South Africa", Centre for Development and Enterprise (CDE), Johannesburg, no 7, p 10.
8. *Ibid.*
9. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 15-18 April 1997, no 5, column 1241.
10. "After Amnesty: The Future of Foreign Migrants...", *op cit*, p 3.
11. CDE Research, "People on the move...", *op cit*, p 10.
12. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 3-7 June 1996, no 8, column 2127.
13. Weiner, M, 1995, *The Global Migration Crisis: Challenges to States and to Human Rights*, Harper Collins, New York, p 134.
14. Hough, M, 1996, "Illegal aliens/migrants in South Africa: causes and facilitating factors", in Minnaar, A and Hough, M (eds), Who goes there?: Perspectives on Clandestine migration and illegal aliens in southern Africa, HSRC Publishers, Pretoria, p 24.
15. Peberdy, S, 1997, "The history of South African immigration legislation", Paper prepared for the South African Commission on International Migration, p 15.

16. RSA: *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991*, artikel 55(1).
17. *Ibid*, artikel 34.
18. *Ibid*, artikel 55(2).
19. RSA, *Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, no 200 van 1993*, [artikel 25(2)(b)] en [artikel 25(1)(c)] en *Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, no 108 van 1996*, [artikel 35(1)(d)] en [artikel 35(2)(b)].
20. Hough, "*Illegal aliens/migrants in South Africa: causes and facilitating factors*", in Who goes there?: Perspectives on Clandestine migration..., *op cit*, p 23.
21. RSA, *Wysigingswetsontwerp op Vreemdelingbeheer*, B 54-95 van 1995, p 2.
22. RSA, *Memorandum on the objects of the Aliens Control Amendment Bill, 1995*.
23. Crush, J, 1997, "Covert operations: Clandestine migration, temporary work and immigration policy in South Africa", *Migration Policy Series*, no 1, p 8.
24. *Ibid*.
25. RSA, *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer, no 76 van 1995*, artikel 26.
26. Hough, "*Illegal aliens/migrants in South Africa: causes and facilitating factors*", in Who goes there?: Perspectives on Clandestine migration..., *op cit*, p 27.
27. RSA, *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer, op cit*, artikel 26(2)(a).
28. Solomon, H, "*Illegal Population Flows in S.A.*", Paper presented at SAIIA/IDP Conference, 4-6 August 1996, p 3.
29. Hough, "*Illegal aliens/migrants in South Africa: causes and facilitating factors*", in Who goes there?: Perspectives on Clandestine migration..., *op cit*, p 27.
30. CDE Research, "*People on the Move...*", *op cit*, p 7.
31. RSA, *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer, op cit*, artikel 32.
32. *Ibid*, artikel 58(2-3).
33. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 11-15 May 1998, no 7, column 2357.
34. RSA, *Wysigingswet op Vreemdelingbeheer, op cit*, artikel 30.
35. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 15-18 April 1997, no 5, column 1245.
36. Minnaar, "*Increase in Illegals in South Africa and methods of entry*", Who goes there?: Perspectives on Clandestine migration..., *op cit*, p 142.

37. "The Impact of illegal aliens on safety and security in South Africa", Edited version of an address by Col Brian van Niekerk, National Co-ordinator, Border Control and Policing, SA Police Service, at a Conference with the theme *Security '95*, presented by the Institute for Strategic Studies and the Security Association of South Africa (N Tvl Branch) at the University of Pretoria on 8 June 1995, *ISSUP Bulletin*, 1995, no 7, p 8.
38. *Ibid*, p 9.
39. *Ibid*, p 8.
40. *Ibid*, p 9.
41. *Ibid*.
42. Wentzel, M and Minnaar, A, 1995, "Illegal Immigrants: the great unwanted or desirable citizens?", *Information Update*, vol 5, no 2, p 14.
43. Minnaar, A, *Policing South Africa's borders, post April 1994: the Tightening up of Controls*, Paper presented to a South African Police Service Conference: Policing Priorities and Objectives, HSRC, Pretoria, 25-26 May 1998, p 7.
44. Wentzel and Minnaar, *op cit*, p 14.
45. *HSANW Interne Kommunikasiebulletin*, 17 Januarie 1997, p 1.
46. RSA, *Media Statement by the Chief of the SA National Defence Force (SANDF)*, General G Meiring, 21 January 1998.
47. Solomon, *op cit*, p 3.
48. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 15-18 April 1997, no 5, column 1237.
49. RSA, *Media briefing by the Minister of Home Affairs, Dr Buthelezi*, 10 September 1997, p 3.
50. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 15-18 April 1997, no 5, column 1241.
51. Levy, J, 1997, "Benevolent but troubled amnesties", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 1, no 1, p 2.
52. *Ibid*.
53. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 15-18 April 1997, no 5, column 1241.

Covert operations

54. RSA, *Media briefing by the Minister of Home Affairs, Dr Buthelezi*, 10 September 1997, p 3.
55. RSA, *Keynote address by Dr Buthelezi*, Minister of Home Affairs at the Southern African Migration Project's Conference, *op cit*, p 5.
56. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 17 April 1997, no 5, column 1264.
57. *Agenda 21: 'n wenplan vir die 21ste eeu*, 1996, Besprekingsdokument van die Nasionale Party, p 35.
58. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 17 April 1997, no 5, column 1296.
59. *Ibid*, column 1276.
60. *Ibid*, column 1290.
61. *Ibid*, column 1271.
62. *Ibid*, column 1301.
63. *Ibid*, column 1297.
64. *Ibid*, column 1308.
65. Minnaar, "*Xenophobia and reasons for resentment*", in Who goes there: Perspectives on Clandestine Migration..., *op cit*, p 198.
66. *Ibid*, p 199.
67. *Ibid*.
68. *Ibid*, p 200.
69. *Ibid*, p 202.
70. *The Argus* (Cape Town), 1996/01/16 and *The Mail and Guardian* (Johannesburg), 1996/09/23.
71. Minnaar, "*Xenophobia and reasons for resentment*", in Who goes there: Perspectives on Clandestine Migration..., *op cit*, p 202.
72. *Ibid*, p 199.
73. RSA, *Report of the Commission to Investigate the Development of a Comprehensive Labour Market Treaty*, June 1996, Department of Labour, Pretoria, p 175.
74. Crush, "Covert operations...", *op cit*, p 25.
75. *Business Day* (Johannesburg), 1997/12/08.

76. Crush, "Covert operations...", *op cit*, p 23.
77. *Business Day* (Johannesburg), 1997/12/08.
78. Solomon, H, 1996, "Who is an illegal immigrant?", *African Security Review*, vol 5, no 6, p 11.
79. *The Star* (Johannesburg), 1997/08/15.
80. RSA: *Green Paper on International Migration*, Presented to the Minister of Home Affairs, Dr M Buthelezi, 13 May 1997, p 7.
81. *Ibid*, p 19.
82. Williams, V, 1997, "Green Paper signals break with racist past", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 1, no 1, p 4.
83. RSA: *Green Paper on International Migration*, *op cit*, p 16.
84. *Ibid*.
85. Bernstein, A, 1998, "Unworkable and costly", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 2, no 1, p 4.
86. Crush, J, 1998, "It strikes a good balance", *Crossings*, Southern African Migration Project, vol 2, no 1, p 5.
87. Solomon, H, 1996, "Defending Borders: Strategic Responses to illegal immigration", *Indicator SA*, vol 13, no 3, p 9.
88. *City Press* (Johannesburg), 1996/02/04.
89. Solomon, "Illegal Population Flows in S.A.", *op cit*, p 3.
90. Hough, M, "*International Migration and Security in Southern Africa*", Conference on Defence Economics and Security in Mediterranean and Sub-Saharan Countries, Lissabon, 5 and 6 June 1998, p 23.
91. Solomon, H, 1997, "Towards the free movement of people in Southern Africa?", *ISS Papers*, no 18, p 1.
92. *Draft Protocol on the Free Movement of Persons in the Southern African Development Community (SADC)*, June 1995, p 2.
93. *Ibid*, p 5.
94. *Ibid*.
95. RSA, *Keynote address by Dr Buthelezi*, Minister of Home Affairs at the Southern African Migration Project's Conference, *op cit*, p 7.
96. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 15-18 April 1997, no 5, column 1243.

97. "Nipping Drug Traffic in the Bud", 1996, *Southern Africa Political and Economic Monthly*, vol 12, no 9, p 21.
98. Solomon, "Towards the free movement of people...", *op cit*, p 2.
99. *Ibid.*
100. Paper presented by Mr Albert Mokoena, Director-General Dept of Home Affairs at a workshop with the theme Border Control and Protection: *The illegal movement of people and goods: where is South Africa heading and how can it be managed?*, Presented by the Institute for Strategic Studies, University of Pretoria, 18 June 1998, p 3.
101. *Ibid.*